

Puunpolton vaikutus ilmanlaatuun pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa

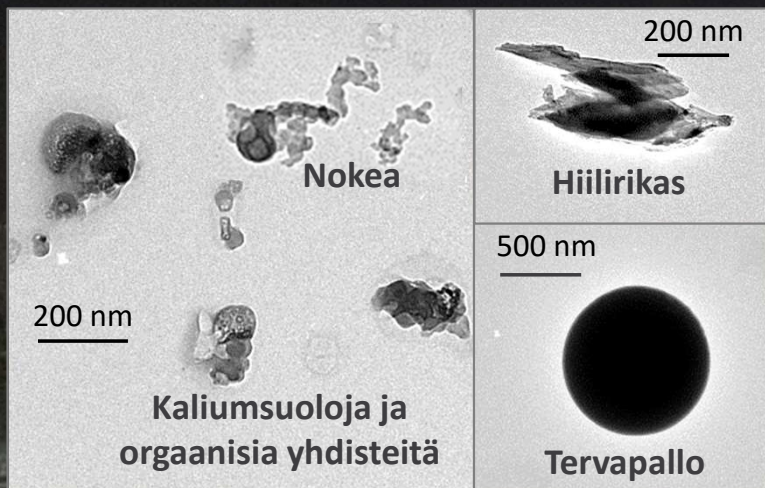
Jarkko Niemi
Ilmansuojeluasiantuntija, FT

Ajankohtaista puun pienpoltosta – Pienpolton päästöt, ilmanlaatu ja terveys –seminaari
14.11.2023 Kuopio

Puunpolton vaikutus ilmanlaatuun pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa

Puunpolton pienhiukkasia pientaloalueella

Lähde: Pirjola ym., 2017 mukailen

Esityksessä mittaus- ja mallinnustuloksia

1. Pienhiukkaset ($PM_{2,5}$)
2. Bentso(a)pyreeni (BaP)
3. Musta hiili (BC) eli noki

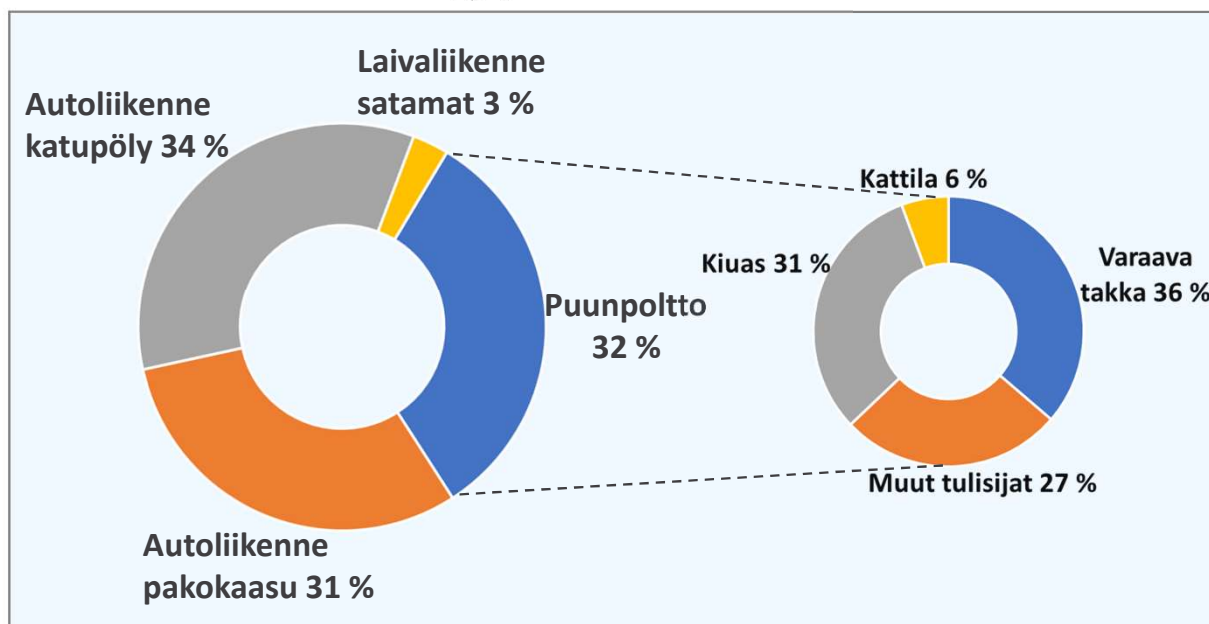

Tulisijojen käyttö ja pienhiukkaspäästöt pääkaupunkiseudulla v. 2018/2019

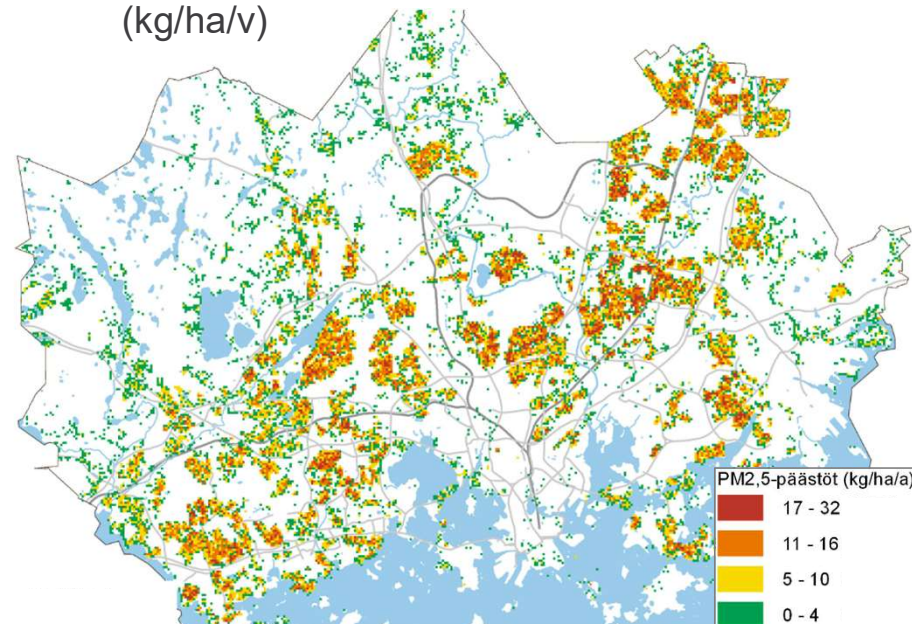
- Pääkaupunkiseudun (= Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) omakotitaloista noin 80 % polttaa puuta, mutta puu päälämmitysmuotona harvinainen (noin 1 %)
- Puun pienpoltosta sama määrä pienhiukkaspäästöjä ($PM_{2,5}$) kuin autoliikenteen pakokaasuista tai katupölystä
- Eri tulisijatyypeistä suurimmat päästömäärät aiheutuvat varaavista takoista ja saunan kiukaista
- Puunpolton päästöt keskittyvät tiiviisti rakennetuille pientaloalueille ja lämmityskaudelle

Pk-seudun matalien $PM_{2,5}$ -päästölähteiden osuudet vuonna 2019

Päästötiedot: HSY ja Latikka ym., 2022

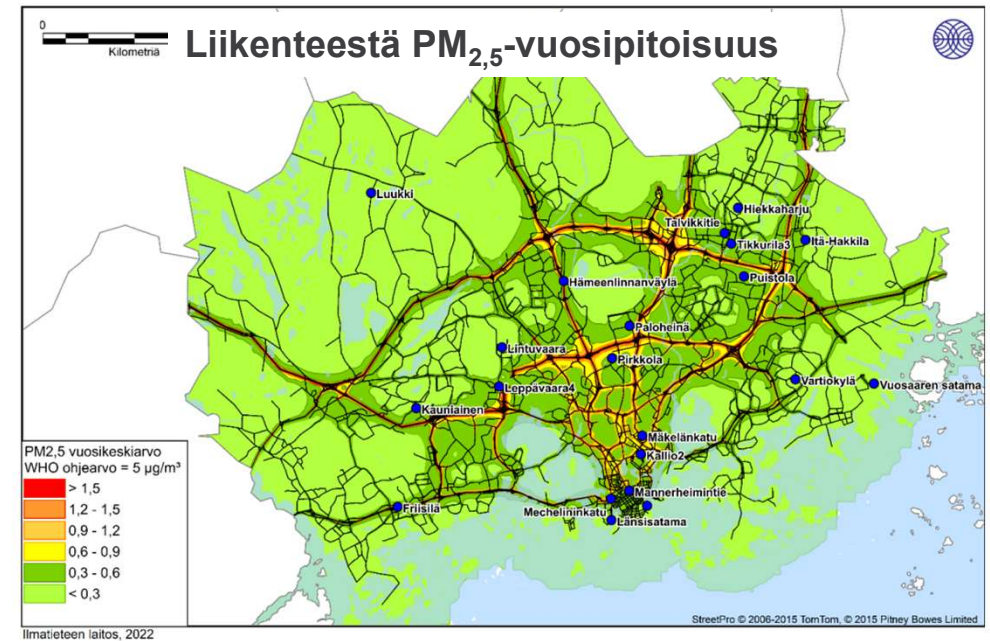
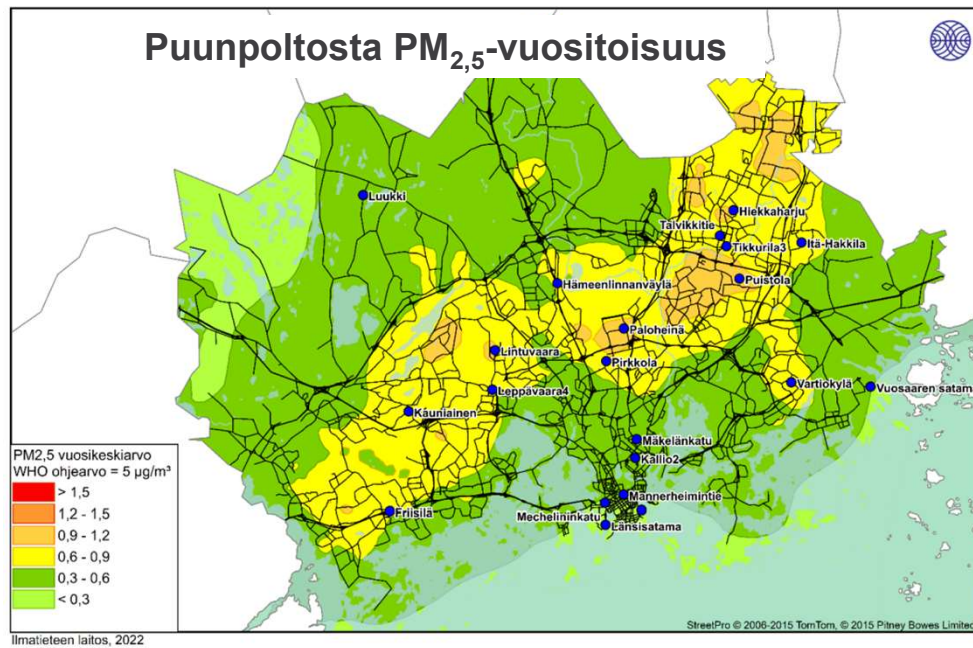
Puunpolton hiukkaspäästöt pk-seudulla (kg/ha/v)

Lähde: Ohtonen ym., 2020

Pienhiukkaspäästöjen leviämismallintamisen tuloksia pääkaupunkiseudulla

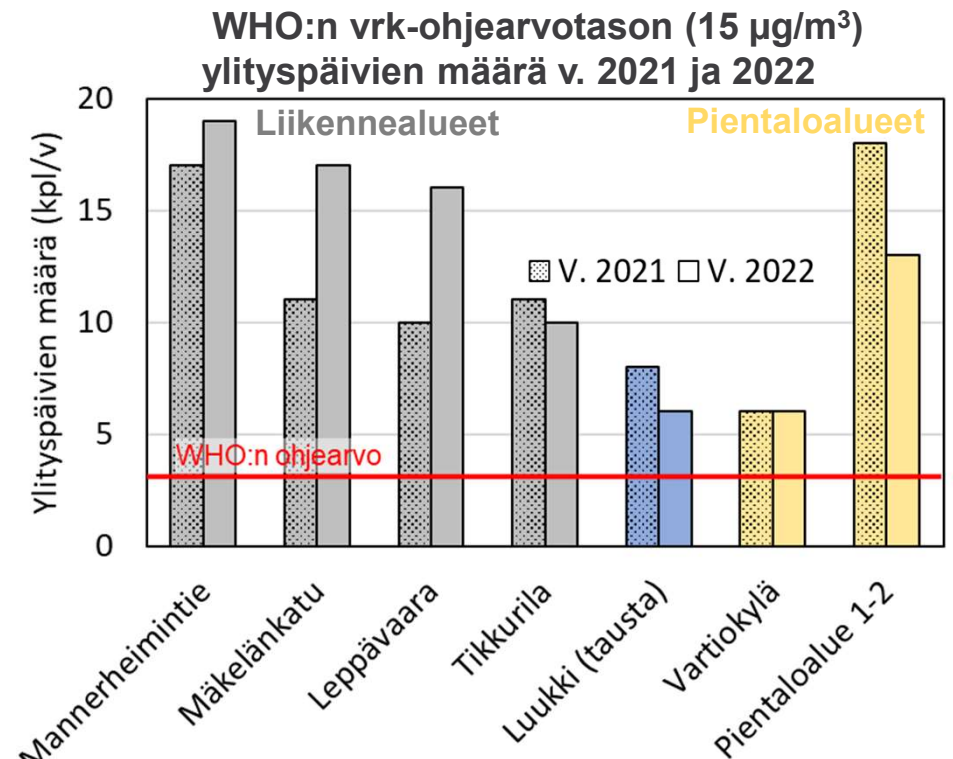
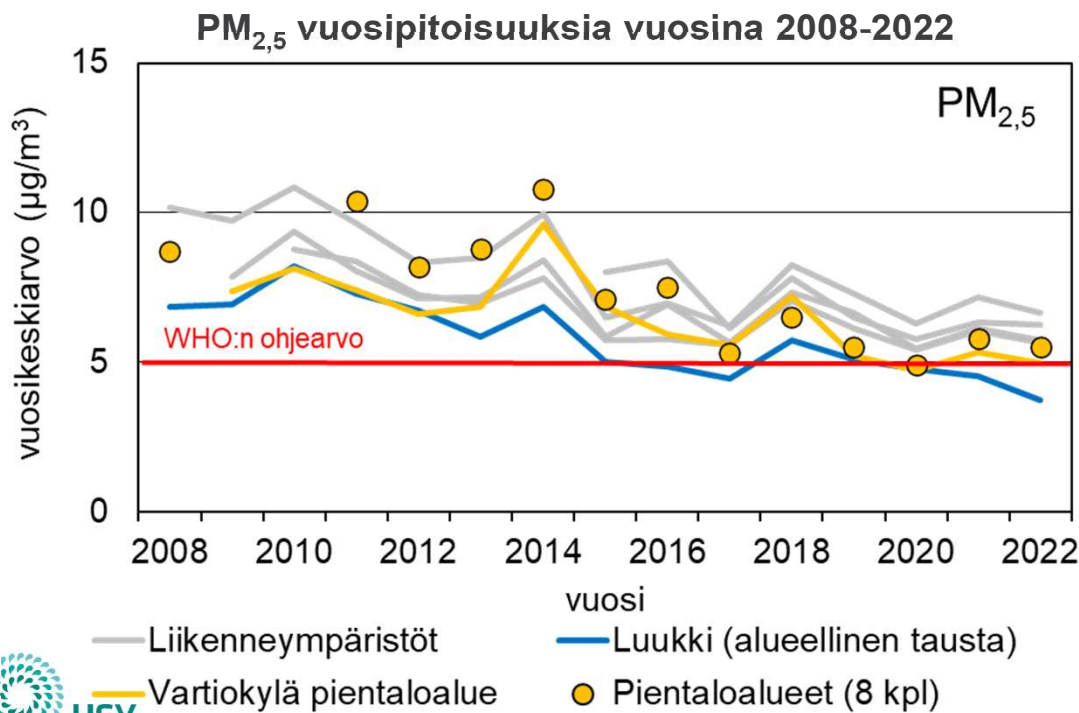
- Puunpoltton ja autoliikenteen aiheuttamat mallinnetut pienhiukkasten vuosipitoisuudet pääkaupunkiseudulla:
  - Puunpoltosta noin $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ pitoisuuslisä tiiviisti rakennetuilla pientaloalueilla
  - Autojen pakokaasuista ja katupölystä yhteensä noin $1\text{-}2 \mu\text{g}/\text{m}^3$ pitoisuuslisä vilkasliikenteisissä ympäristöissä
- Pienhiukkasten kokonaispitoisuus on noin $4\text{-}7 \mu\text{g}/\text{m}^3$ pääkaupunkiseudulla

Lähde: Latikka ym., 2022

Pienhiukkasten mitattuja pitoisuuksia pk-seudulla – WHO:n ohjeet ylittyvät

- HSY:llä 7 pysyvää ja 4 siirrettävää mittausasemaa pääkaupunkiseudulla
  - Pientaloalueet: pysyvä mittausta paikka Vartiokylässä ja siirrettävä mittausta tehty kahdeksalla eri pientaloalueella
- Pientaloalueilla puunpoltto nostaa PM_{2,5}-pitoisuuksia, mutta korkeimmat vuosipitoisuudet liikenneympäristöissä
  - Suuri osa pienhiukkasmassasta on peräisin kaukokulkeumasta, joka on vähentynyt selvästi 15 v. kuluessa
- WHO:n vuosi- ja vuorokausiohjeet pienhiukkasille ylittyvät pientalo- ja liikenneympäristöissä

Lähde: Korhonen ym, 2023

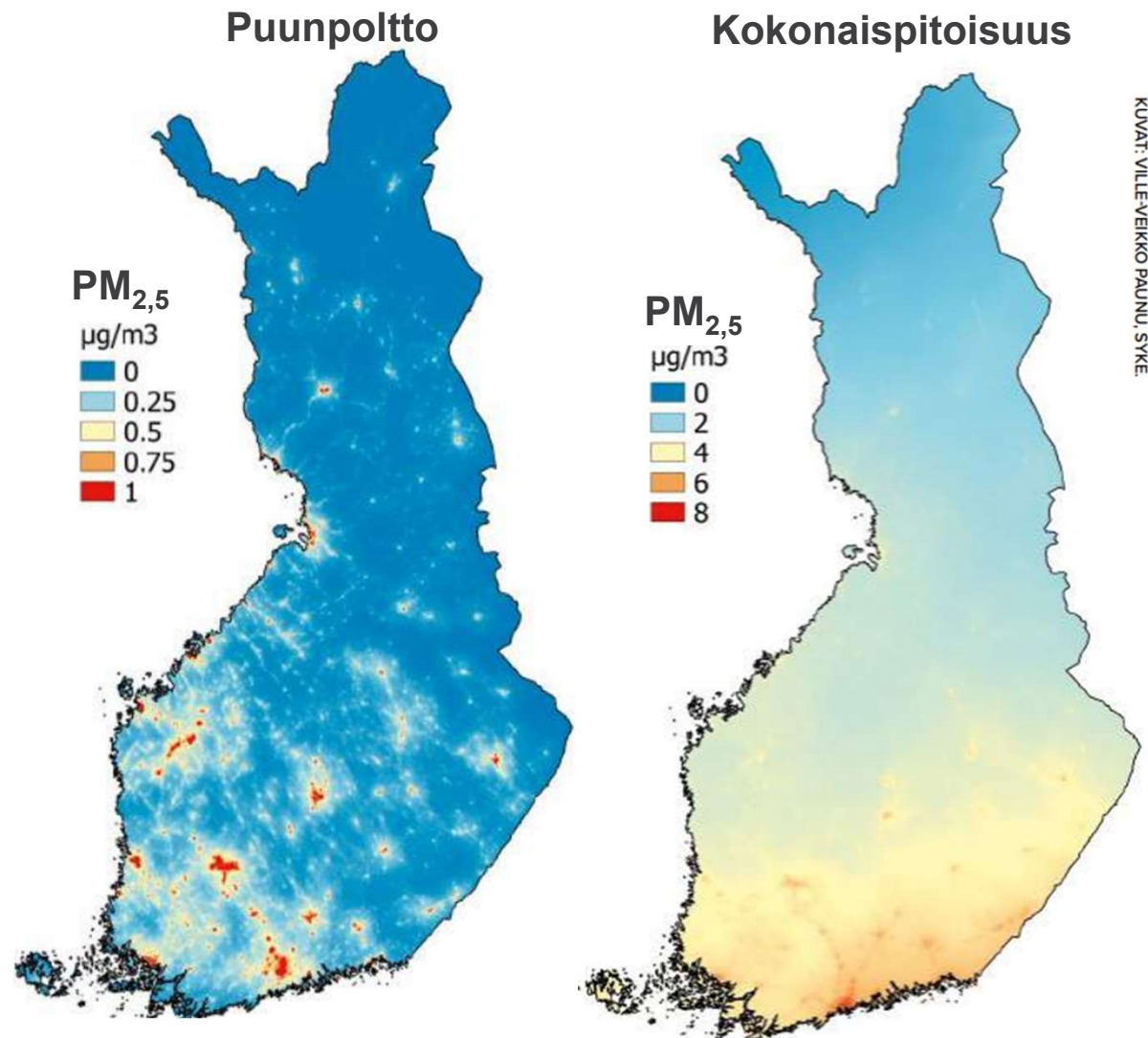

HSY

Puunpoltto nostaa pienhiukkasten pitoisuuksia kaikkien kaupunkien pientaloalueilla Suomessa

- Mallinnustulosten mukaan puunpolton päästöt nostavat pienhiukkasten vuosipitoisuuksia noin $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ monissa kaupungeissa
- Pienhiukkasten kokonaispitoisuudet korkeimpia kaupungeissa ja Etelä-Suomessa
  - Suomessa kokonaispitoisuudet noin $2\text{--}8 \mu\text{g}/\text{m}^3$
  - Ilmansaasteiden kaukokulkeumalla suurin vaikutus pienhiukkaspitoisuuksiin Suomessa

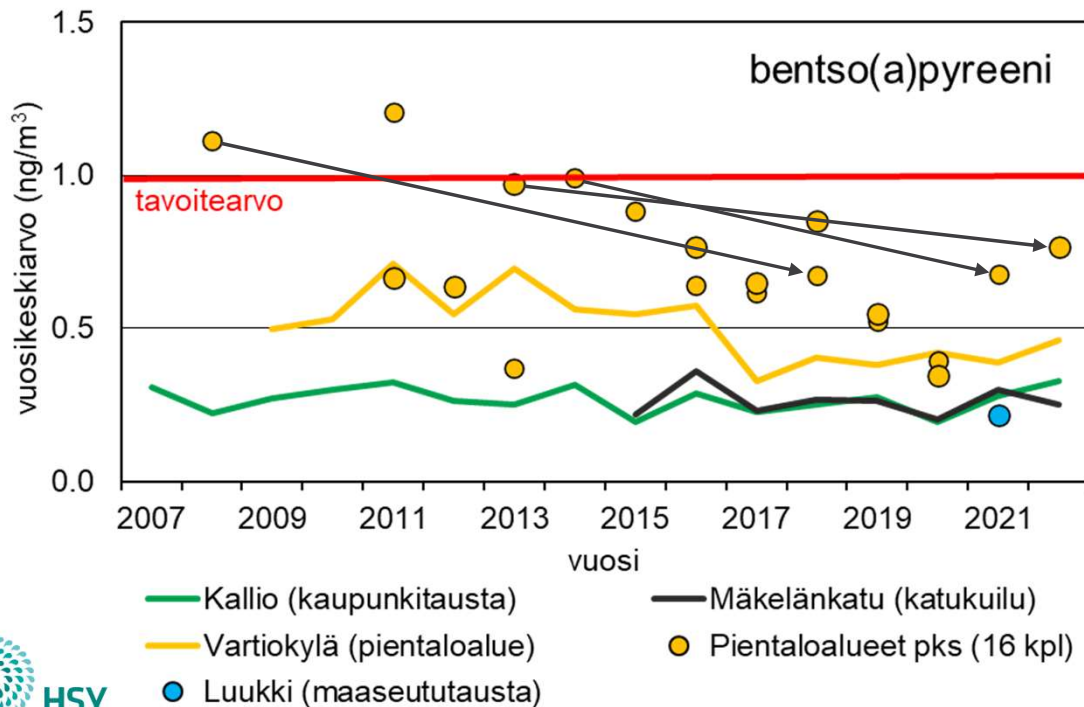
Mallinnettu PM_{2,5} kokonaispitoisuus ja arvio puunpolton primaarihiukkasten aiheuttamista pitoisuuksista vuonna 2030.

Lähde: Hänninen ym. 2019, Ilmansuojelu 1/2019; BATMAN-hanke.

Bentso(a)pyreenin pitoisuudet korkeita monilla pientaloalueilla pk-seudulla

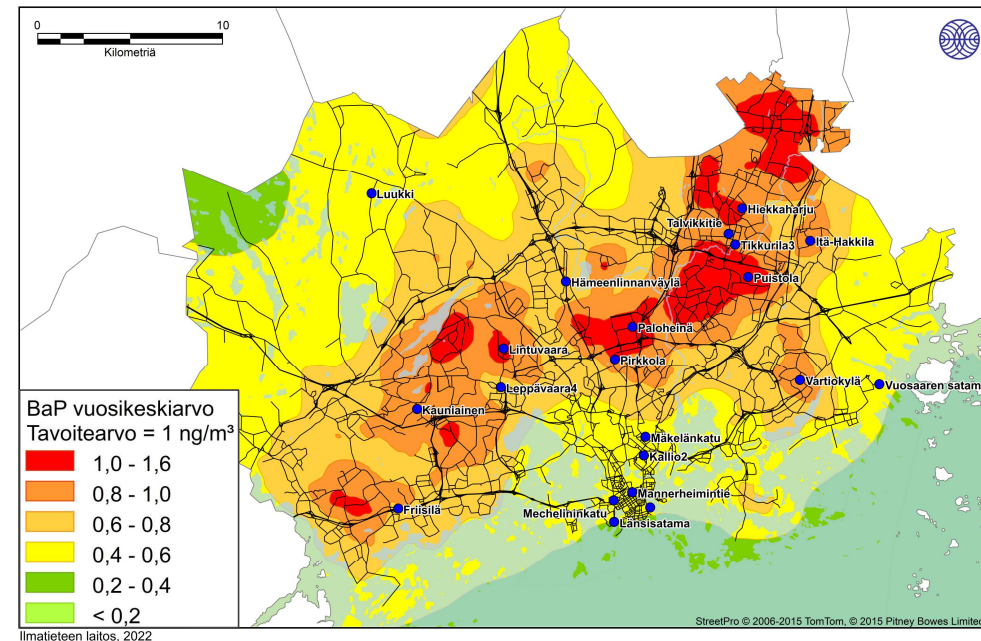
- Bentso(a)pyreeni (BaP) syöpävaarallinen PAH-yhdiste, joka Suomessa lähes täysin peräisin puun pienpoltosta
  - BaP:n osuus pieni (noin 1/1000) puunpoltton hiukkaspäästöissä, mutta se on hyvä puunpoltton merkkiaine
- EU:n tavoitearvo on 1 ng/m³ vuosikeskiarvolle, mutta EU-komission ehdottanut sitovaksi raja-arvoksi 1,0 ng/m³
- BaP-pitoisuus vaihtelee paljon eri pientaloalueilla ja vuosina, mutta viime vuosina 1,0 ng/m³ ei ole ylittynyt
- BaP-päästöjen leviämismallintamisessa tavoitearvo ylittyi pk-seudulla, mutta mallinnus yliarvio

Mitattuja BaP-pitoisuuksia pk-seudulla v. 2007-2022

Lähde: Korhonen ym, 2023

Mallinnettu BaP-pitoisuus pk-seudulla (v. 2016-2019)

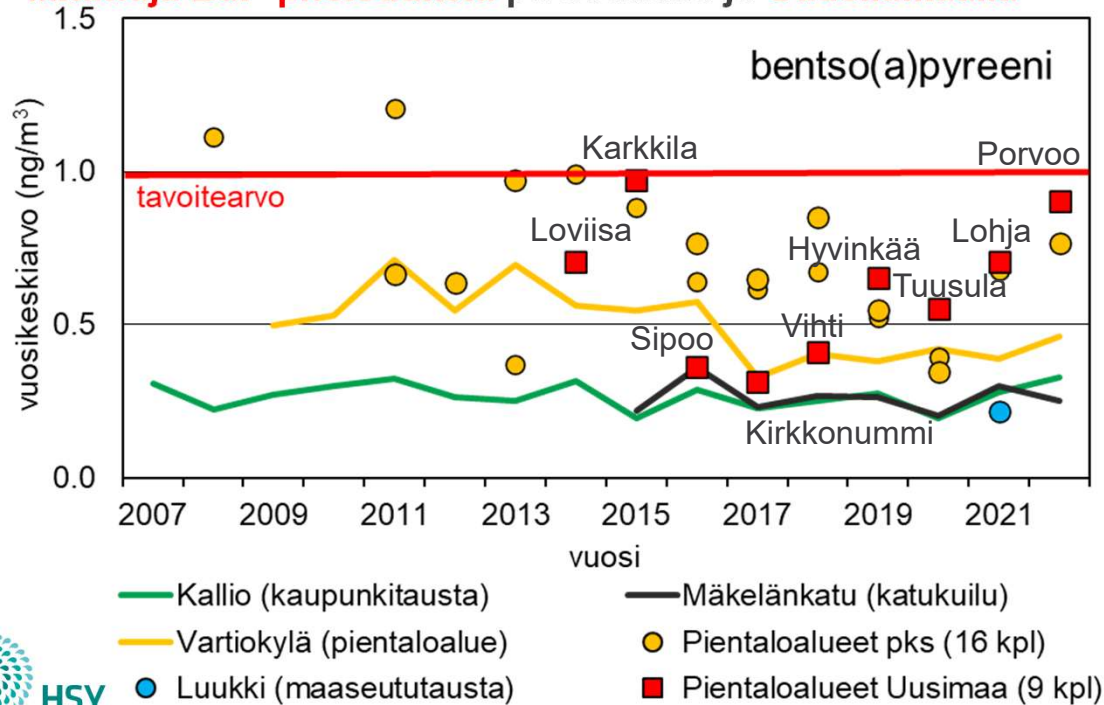

Lähde: Latikka ym., 2022

Bentso(a)pyreenin pitoisuudet korkeita monilla pientaloalueilla pk-seudulla

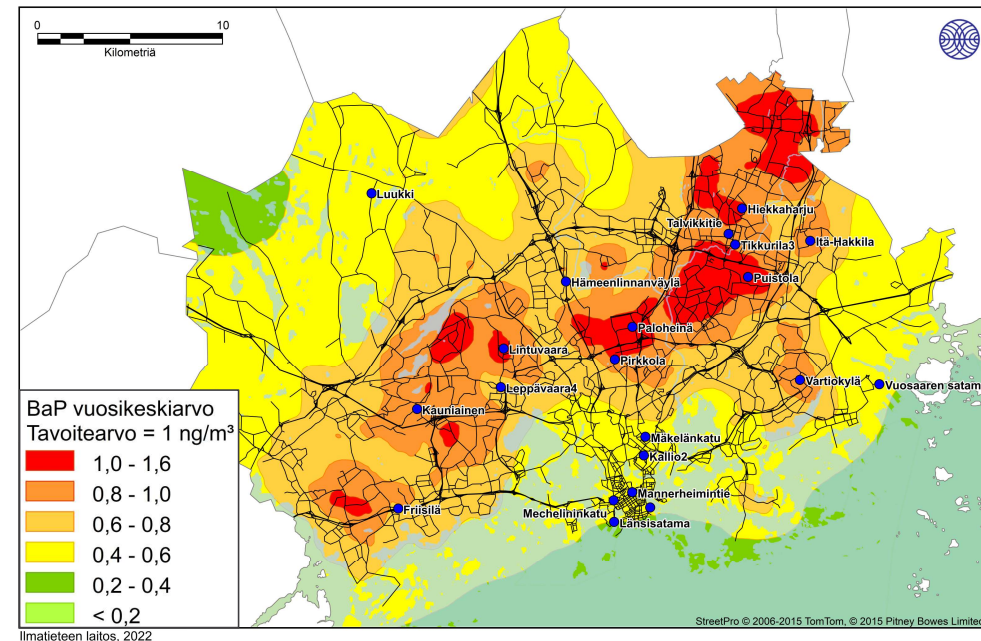
- Bentso(a)pyreeni (BaP) syöpävaarallinen PAH yhdiste, joka Suomessa lähes täysin peräisin puun pienpoltosta
  - BaP:n osuus pieni (noin 1/1000) puunpolton hiukkaspäästöissä, mutta se on hyvä puunpolton merkkiaine
- EU:n tavoitearvo on 1 ng/m³ vuosikeskiarvolle, mutta EU-komission ehdottanut sitovaksi raja-arvoksi 1,0 ng/m³
- BaP-pitoisuus vaihtelee paljon eri pientaloalueilla ja vuosina, mutta viime vuosina 1,0 ng/m³ ei ole ylittynyt
- BaP-päästöjen leviämismallintamisessa tavoitearvo ylittyi pk-seudulla, mutta mallinnus yliarvio

Mitattuja BaP-pitoisuuksia pk-seudulla ja Uudellamaalla

Lähde: Korhonen ym., 2023; Väkevä ym., 2023

Mallinnettu BaP-pitoisuus pk-seudulla (v. 2016-2019)

Lähde: Latikka ym., 2022

Bentso(a)pyreenin pitoisuudet tunnetaan vielä puutteellisesti monissa Suomen kaupungeissa

Mittauksia tehtiin vuonna 2022 ainakin seuraavissa paikoissa:
(vuosipitoisuuden tavoitearvo on 1 ng/m³)

- **Raahe** Lapaluoto 1,2 ng/m³ (teollisuus + puunpoltto) ja Keskusta 0,5 ng/m³
- **Lahti** Laune 1,1 ng/m³
- **Porvoo** Vanha Porvoo 0,9 ng/m³
- **Pk-seutu**, korkein Tapanila 0,8 ng/m³ ja matalin Mäkelänkatu 0,3 ng/m³
- **Kuopio** Kurkimäki ja Niirala 0,4 ng/m³
- **Heinola** Tommola 0,4 ng/m³ ja Vierumäki 0,3 ng/m³
- **Maaseututausta-asevilla** (Virolahti, Juupajoki, Pallas) Ilmatieteen laitoksen mittauksissa pitoisuudet matalia (<0,2 ng/m³)

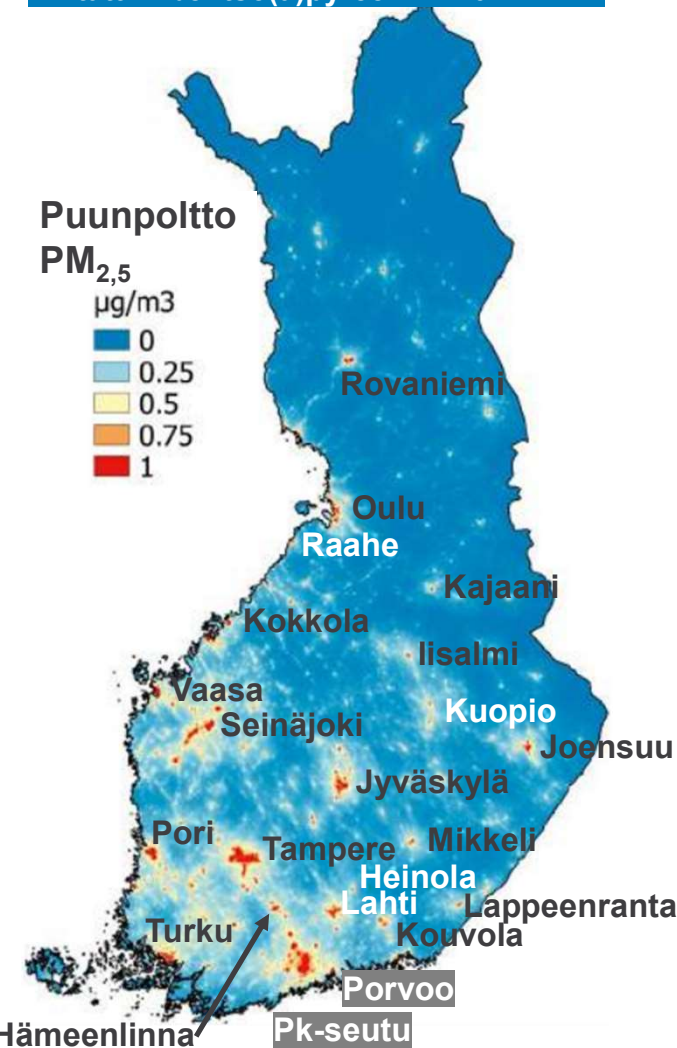
Päästöjen leviämismallinnuksia tehty viime vuosina useissa kaupungeissa

- Kuopio, Oulu, Turku, Pori, Riihimäki, pääkaupunkiseutu, jne.
- Mallinnustulosten validointiin ja tulosten vahvistamiseksi tarvitaan mittaustuloksia, mutta niitä ei ole saatavilla monista kaupungeista

HSY

Valkoisella fontilla kaupungeja, joissa mitattiin bentso(a)pyreeni v. 2022

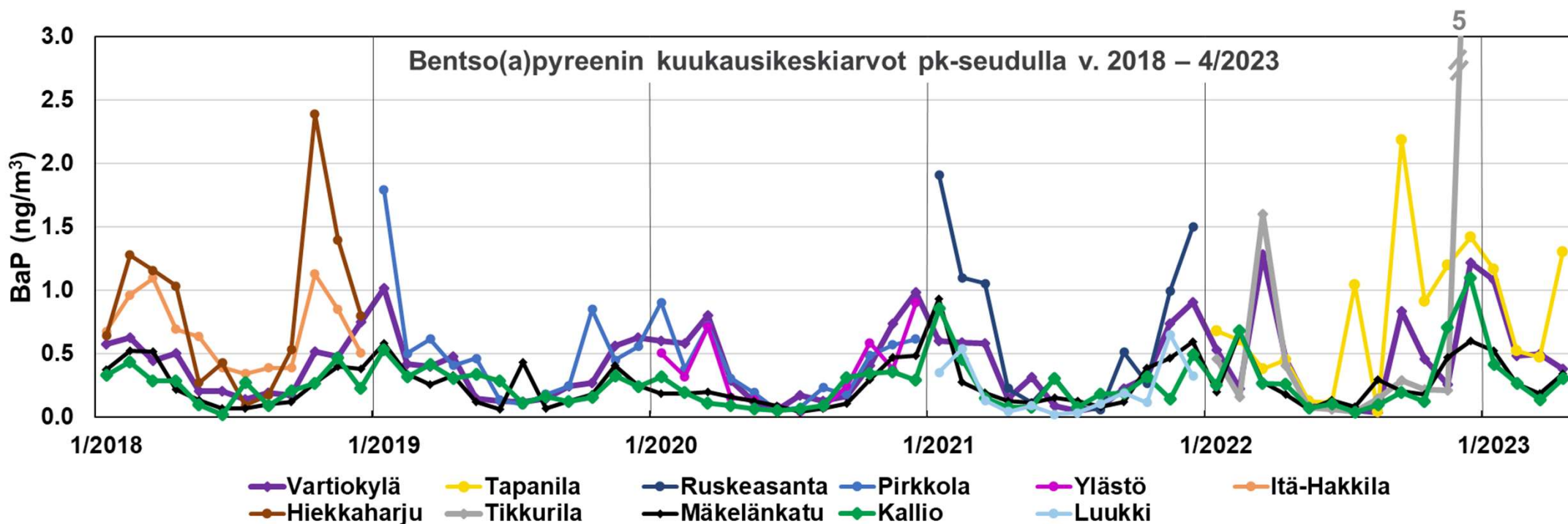

Mallinnettu arvio puunpolton primaarihiukkasten aiheuttamista PM_{2,5} pitoisuuksista vuonna 2030.

Muokattu lähteestä: Hänninen ym. 2019, Ilmansuojelu 1/2019

Bentso(a)pyreenin vuodenaikavaihtelu ja energiakriisi talvella 2022/2023

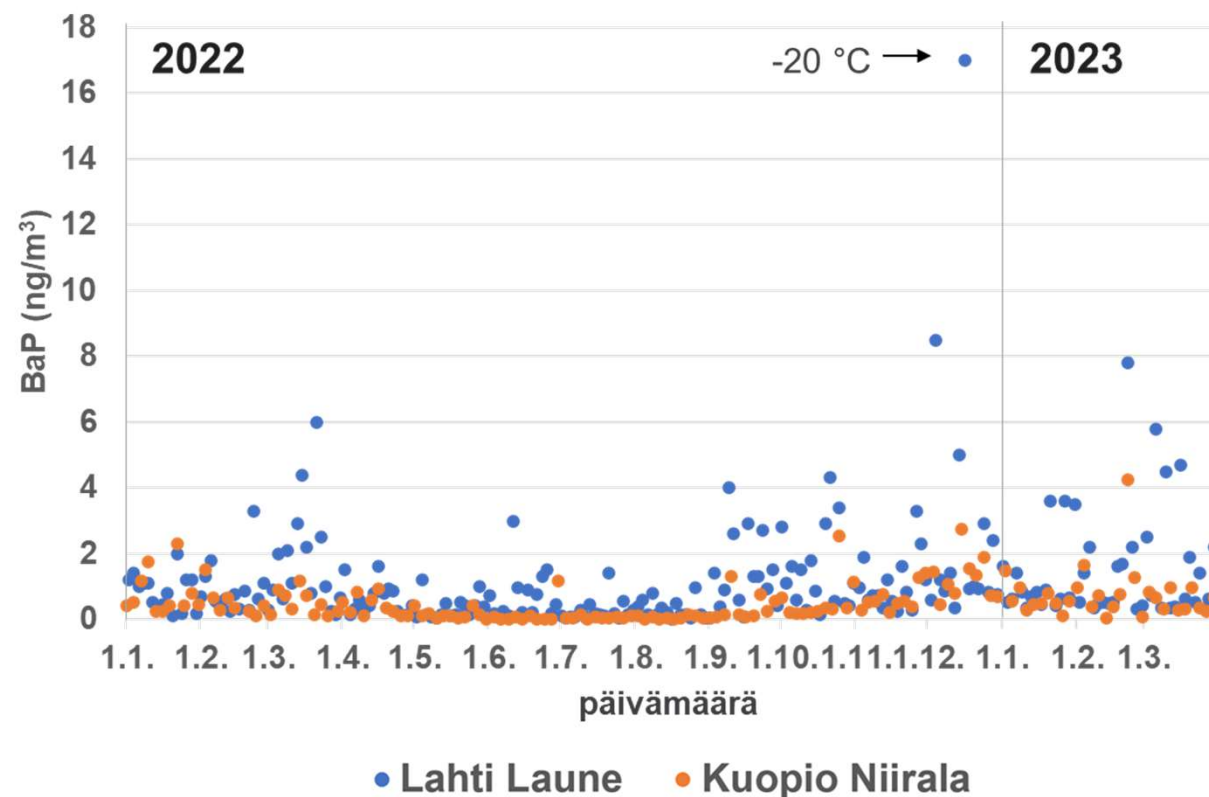
- Talvella korkeimmat pitoisuudet, mutta eri mittauspaikkojen ja vuosien välillä paljon vaihtelua
- Energiakriisin aiheuttama sähkön kallis hinta lisäsi puunpolttoa talvella 2022/2023
- BaP-pitoisuudet korkeita pk-seudulla joulukuussa 2022, koska kylmiä ja tyyniä jaksoja sekä sähkön huippuhinta
  - BaP korkea myös Porvoossa (Väkevä ym., 2023), Lahdessa (Malminen ja Kähäri, 2023) ja Kuopiossa (E. Pärjälä)
- Puunpolton lisääntyminen ei kuitenkaan näkynyt kovin voimakkaasti koko talven 2022/2023 ilmanlaadussa, koska alkuvuonna 2023 lämmin sää toi helpotusta ilmanlaatuun ja sähkön hintaan

Bentso(a)pyreenin vuorokausipitoisuuksissa erittäin suurta vaihtelua

- Puunpoltosta korkeimmat pitoisuudet kylmällä ja tyynellä säällä
  - sääolosuhteilla suuri vaikutus päästöihin ja erityisesti pitoisuuksiin (esim. lpt, tuulen nopeus ja suunta)
- Erilaisten pientalojen puunpolton päästömäärissä ja -ajoissa suurta vaihtelua
  - lisälämmitys, kiukaat, pihan tulisijat jne.
- Mittausaseman lähellä olevat päästöt korostuvat pitoisuuksissa
  - suuripäästöiset talot, matala päästökorkeus (esim. pihasaunat ja paljut), vallitsevan tuulen suunta
- Useita vuosia jatkuvat mittaukset samoista paikoista erittäin arvokkaita päästömäärissä tapahtuvien muutosten seuranta

Bentso(a)pyreenin vuorokausipitoisuudet Lahdessa ja Kuopiossa jaksolla 2022 – 3/2023

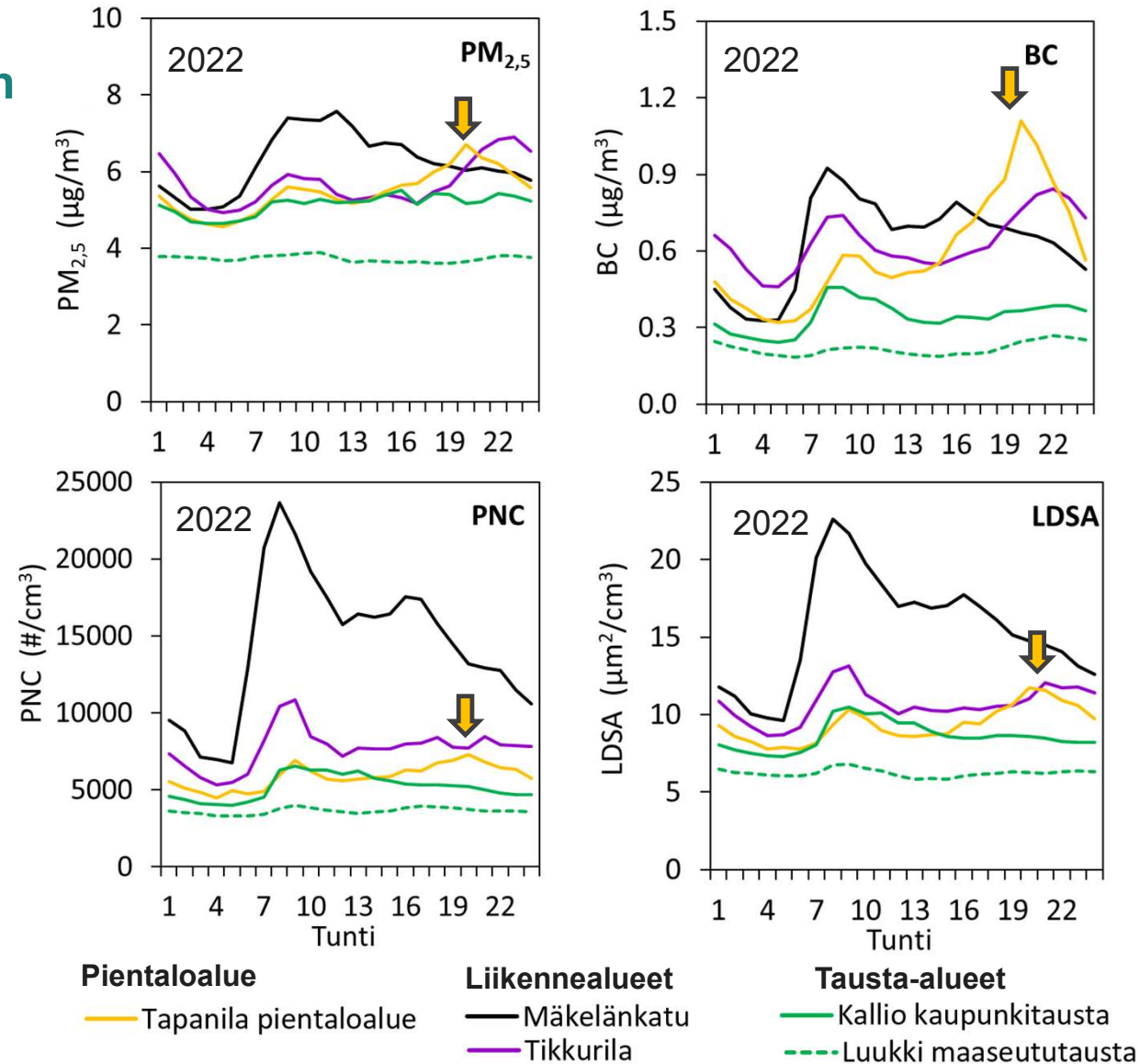

Lahti Laune, Mustamaenkatu (keräykset joka toinen päivä), Kaarina Kähäri
Kuopio Niirala ja Kurkimäki (keräykset joka kolmas päivä), Erkki Pärjälä

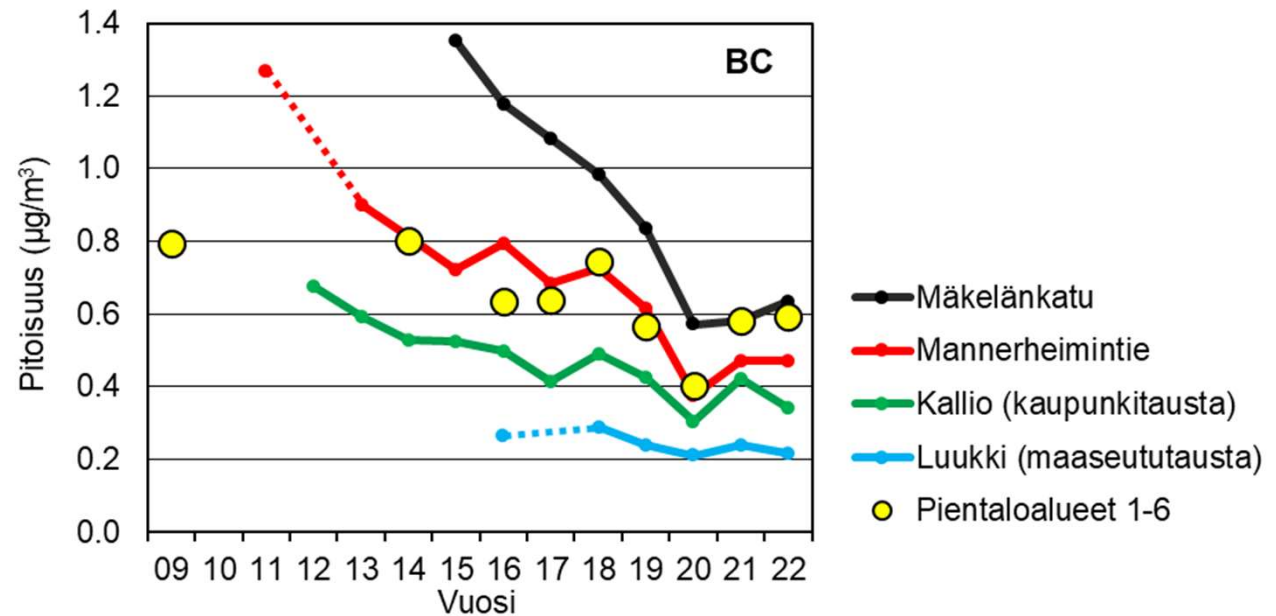
Musta hiili (BC) sopii hyvin paikallisen puunpolton reaaliaikaiseen seurantaan

- Paikallinen puunpoltto näkyy $PM_{2,5}$ -mittauksissa pientaloalueilla, mutta kaukokulkeumalla suurin vaikutus
- WHO (2021) suosittelee mustan hiilen (BC) ja hiukkasten lukumääräpitoisuuden (PNC) seurantaa, muttei vielä ohjearvoja
  - BC-pitoisuudet korkeita pientaloalueilla (talvi-)iltaisin puunpolton päästöjen vuoksi
  - PNC-pitoisuuksiin puunpolton päästöillä vain melko pieni vaikutus
  - PNC-pitoisuudet korkeita liikenneympäristöissä pakokaasujen vuoksi
- Hiukkasten keuhkodesoitoivan pinta-alan (LDSA) pitoisuuksissa puunpoltto näkyy selvemmin kuin PNC-pitoisuuksissa

Mustan hiili sopii hyvin puunpolton päästöjen ja liikenteen pakokaasujen ilmanlaatuvaikutusten pitkäaikaiseen trendiseurantaan

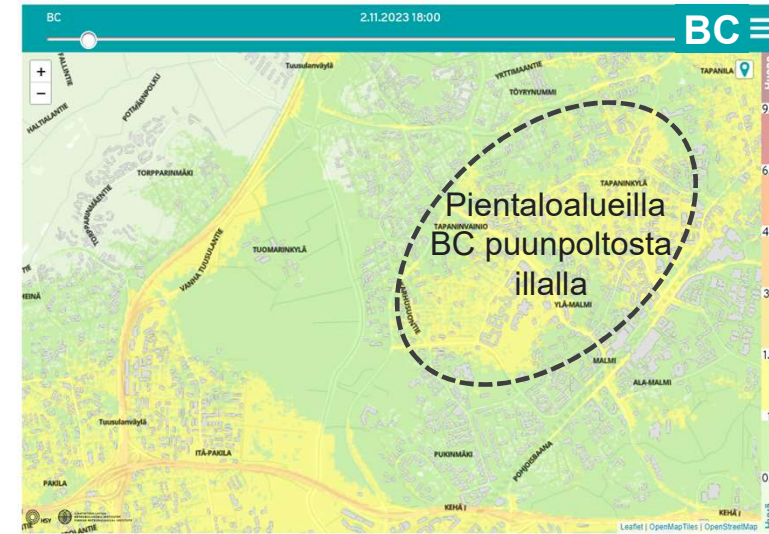
- Mustan hiilen pitoisuudet ovat laskeneet nopeasti liikenneympäristöissä pääkaupunkiseudulla
- Puunpolton osuus mustan hiilen pitoisuuksissa korostuu
- Mustan hiilen vuosikeskiarvot pk-seudun pientaloalueilla nykyään noin samalla tasolla kuin vilkasliikenteisissä katukuiluissa ja pääväylien varsilla
- Vuonna 2020 erittäin matalia pitoisuuksia koronarajoitusten ja erittäin lämpimän talven vuoksi

BC täydentää ilmanlaatuennustetta pk-seudulla

- Ilmanlaatuindeksi tärkeä ilmanlaatuviestinnässä
- Pk-seudun pitoisuustasojen perusteella tehty suuntaa antava ilmanlaatuindeksi uusille pienhiukkassuureille BC, PNC ja LDSA
  - Eivät mukana virallisessa ilmanlaatuindeksissä
- Ilmatieteen laitoksen ENFUSER-mallissa myös BC- ja LDSA-tulokset
  - HSY visualisoinut tulokset ilmanlaatukarttaan (24 h ennuste)
  - BC tarkoittaa etenkin puunpolton ilmanlaatuvaikutusten tilannekuvaa ja ennustetta pientaloalueilla
- Vähäpäästöinen puunpolto: poltupuhtaasti.fi

HSY:n ilmanlaatukartta
hsy.fi/ilmanlaatukartta

Suomen ilmanlaatuindeksin taitepisteet eri epäpuhtauksille ja uudet suuntaa antavat taitepisteet (BC, LDSA ja PNC).

Index value	PM _{2.5} (µg m ⁻³)	PM ₁₀ (µg m ⁻³)	O ₃ (µg m ⁻³)	NO ₂ (µg m ⁻³)	CO (mg m ⁻³)	SO ₂ (µg m ⁻³)	BC (µg m ⁻³)	LDSA (µm ² cm ⁻³)	PNC (10 ³ cm ⁻³)
Very poor (>150)	>76	>201	>181	>201	>31	>351	>12.1	>121	>101
Poor (101–150)	51–75	101–200	141–180	151–200	21–30	251–350	7.1–12	81–120	61–100
Fair (76–100)	26–50	51–100	101–140	71–150	9–20	81–250	3.1–7	41–80	31–60
Satisfactory (51–75)	11–25	21–50	61–100	41–70	5–8	21–80	1.1–3	21–40	16–30
Good (<50)	<10	<20	<60	<40	<4	<20	<1	<20	<15

Lähde Fung ym., 2022

Lähteet

- Fung, P.L, Sillanpää, S., Niemi, J.V., Kousa, A., Timonen, H., Zaidan, M.A., Saukko, E., Kulmala, M., Petäjä, T., Hussein, T. 2022. Improving the current Air Quality Index with new particulate indicators using a robust statistical approach. *Science of the Total Environment*, 157099.
- Hänninen, O., Karvosenoja, N., Kukkonen, J. 2019. Puun pienpolton ja katupölyn haittojen vähentäminen. *Ilmansuojelu* 1/2019.
- Korhonen, S., Loukkola, K., Portin, H., Niemi, J. 2023. Ilmanlaatu pääkaupunkiseudulla vuonna 2022. HSY:n julkaisuja 1/2023.
- Latikka, J., Sillanpää, S., Rasila, T., Komppula, B., Laukkanen, J. Lovén, K. 2022. Pääkaupunkiseudun ilmanlaatuselvitys. Kotitalouksien puunpolton, autoliikenteen ja laivaliikenteen pienhiukkas-, mustahiili-, ja bentso(a)pyreenipäästöjen leviämismallilaskelmat. Ilmatieteen laitos, Asiantuntijapalvelut, Ilmanlaatu ja energia.
- Malkki, M., Aarnio, P., Matilainen, L., Loukkola, K. 2014. Ilmanlaatu pääkaupunkiseudulla vuonna 2013. HSY:n julkaisuja 3/2014.
- Malminen, T., Kähäri, K. 2023. Ulkoilman bentso(a)pyreenipitoisuudet pientaloalueilla Lahden seudulla vuonna 2022 ja alkuvuonna 2023. Lahden kaupunki, Kaupunkiympäristön palvelualue, Rakennus- ja ympäristövalvonta.
- Ohtonen, K, Kaski, N., Niemi, J. 2020. Tulisijojen käyttö ja päästöt pääkaupunkiseudulla vuonna 2018. HSY:n julkaisuja 1/2020.
- Pirjola, L., Niemi, J.V., Saarikoski, S., Aurela, M., Enroth, J., Carbone, S., Saarnio, K., Kuuluvainen, H., Kousa, A., Rönkkö, T., Hillamo, R. 2017. Physical and chemical characterization of urban winter-time aerosols by mobile measurements in Helsinki, Finland. *Atmospheric Environment* 158: 60-75.
- Väkevä, O., Loukkola, K. 2023. Ilmanlaatu Uudellamaalla vuonna 2022. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 383/2023.
- WHO, 2021. WHO global air quality guidelines. Particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide. World Health Organization.

Puhtaasti parempaa arkea | En rent bättre vardag | Purely better, every day

Kiitos!

Poltapuhtaasti.fi

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster
Helsinki Region Environmental Services Authority